

PANDEMİ SÜRECİNDE ZORUNLU OLARAK EVDE BULUNMA PSİKOLOJİSİ BAĞLAMINDA BİREYLERİN MEKÂN ALGISINI ETKİLEYEN RENK TERCİHLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Duygu Merve BULUT¹, Tülay ÖZDEMİR CANBOLAT²

Makale Bilgisi

Araştırma Makalesi

DOI: 10.35379/cusosbil.989921

Makale Geçmişi:

Geliş 01.09.2021

Düzeltilme 22.11.2021

Kabul 15.12.2021

Anahtar Kelimeler:

Covid-19,

Pandemi,

Mekân Algısı,

Renk,

Armoni.

ÖZ

Tarihsel süreçte salgın hastalıklar, farklı dönemlerde insanlık tarihini etkileyerek bireylerde hissedilen önemli fiziksel ve psikolojik değişimler yaratmıştır. Aralık 2019'da Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan Covid-19, DSÖ tarafından pandemi olarak ilan edilen salgın hastalıklar arasındadır. Modern dünyamızda insanlığı tehdit eden Covid-19 için toplum sağlığı gözetilerek alınan sosyal yalıtım önlemleri, bireylerin evde bulunmalarını zorunlu kılmaktadır. Bu süreçte bireylerin dinlenme, barınma, yeme-içme ihtiyaçlarına ek olarak ofis çalışma saatleri ve dışarıda geçirilen sosyal zamanlar, evde geçirilen süreye dâhil edilmektedir. Zorunlu olarak evde bulunma psikolojisinin bireylerde oluşturduğu ruhsal etki, kişinin mekan algısında değişime zemin hazırlamaktadır. Mekân algısının önemli parametrelerinden renge dair alınan kararlar ve bireyin rengi yorumlamasındaki değişimler, sürecin geri dönüşümleri arasındadır. Bireyin yaşadığı fiziksel yer, bir yere ait olma duygusunun en çok yaşandığı yerdir. Sosyal yalıtım sonucu popüler kültürde alışlagelmiş toplu yaşam döngüsünden uzaklaşarak mekana bağlılığa evrilen süreç, bireyin fiziksel yer ile anlamlı bağlantılar kurmasına ve sorgulamasına neden olmaktadır. Çalışmanın amacı mevcut bir salgın hastalık sonucu evde bulunmanın zorunlu olduğu durumlardan hareketle, bireylerin yaşam alanlarına ait renk yorumlamalarını sorgulamaktır. Çalışma, gündelik yaşam rutinlerinin çoğunu dışarıda geçirirken pandemi süreciyle rutinlerini konutlarında devam ettiren bireyleri kapsamaktadır. 100 birey üzerinde online anket ile ulaşılan analiz verileri, psikolojik bileşenlerin bireylerin renk tercihleriyle pozitif ilişkisini yansıtmaktadır.

EVALUATION OF COLOR PREFERENCES AFFECTING INDIVIDUALS' PERCEPTION OF SPACE IN THE CONTEXT OF MANDATORY STAYING AT HOME PSYCHOLOGY DURING THE PANDEMIC PROCESS

Article Info

Research Article

DOI: 10.35379/cusosbil.989921

Article History:

Received 01.09.2021

Revised 22.11.2021

Accepted 15.12.2021

Keywords:

Covid-19,

Pandemic,

Perception of Space,

Color,

Harmony.

ABSTRACT

In the historical process, epidemics've created significant physical, psychological changes felt in individuals by affecting humanity in different periods. Due to Covid-19 which is declared as a pandemic by WHO, social isolation measures taken by considering public health require individuals to be at home. Additionally to the needs of individuals such as rest, accommodation, office working hours, social times spent outside're also included in the time spent at home. The psychological effect that being at home's created on individuals paves the way for variability in the person's perception of space. The decisions taken regarding the color and the changes in the interpretation of the color of the individual're among the recycling of the process. The physical place where the individual lives's the place where the feeling of belonging to a place's experienced most. Consequently of social isolation, the process that evolves from the habitual collective life cycle in popular culture, evolves into attachment to space causes the individual to establish, question meaningful connections with the physical place. The aim of the study's to question the color interpretations of the living spaces of individuals, based on the situations where it's mandatory to be at home as a result of an epidemic disease. This study includes individuals who continue their routines in their homes with the pandemic while spending most of their daily life routines outside. The analysis data obtained through an online questionnaire on 100 individuals reflects the positive relationship between the psychological components and the color preferences of the individuals.

¹ Öğr. Gör., Toros Üniversitesi, Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, duyguerve.bulut@gmail.com, ORCID:0000-0001-5051-6353.

² Doç. Dr., Çukurova Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, ozdemir.tulay@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3591-6575

Alıntılanmak için/ Cite as: Bulut, D. M., Özdemir Canbolat, T. (2021), Pandemi Sürecinde Zorunlu Olarak Evde Bulunma Psikolojisi Bağlamında Bireylerin Mekân Algısını Etkileyen Renk Tercihlerinin Değerlendirilmesi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 30 (3), 266-274.

GİRİŞ

Dünya Sağlık Örgütü'nün tanımına göre pandemi, yeni bir hastalığın dünya çapında veya çok geniş bir alanda yayılmasıdır. Oxford Üniversitesi Epidemoloji Sözlüğü'ne göre uluslararası sınırları aşan ve genellikle çok sayıda insanı etkileyen bir salgın olarak tanımlanır (Last,1983/2001). Tarihsel süreçte milyonlarca insanın ölümüne sebep olan çeşitli salgın hastalıklar bireysel, toplumsal, kültürel, ekonomik ve siyasal izdüşümlere sahiptir. Veba salgınları, İspanyol Gribi, Rusya Gribi ve H1N1 Virüsü, kitlesel ölümcül salgınlardan bazılarıdır. İlk vakaları Aralık 2019'da Çin'in Wuhan kentinden bildirilen Covid-19 ise küresel bir sağlık krizinin günümüz temsilidir. Bavel ve Baicker (2020) Covid-19'u, şiddetli akut solunum yolu sendromu salgınına sebep olan ve insanlar arasında etkili ve sürdürülebilir bir şekilde yayılabilen koronavirüsü çeşitlerinden biri olarak ifade eder. Keşfedilememiş özellikleri ve etkilerinden dolayı Covid-19 vakaları için ilaç veya aşı tedavisi çalışmaları süreç içerisinde. Bu anlamda, bireylerin veya toplumların yetkili kişiler tarafından önerilen etkili koruma yöntemlerinden biri olan sosyal yalıtım sonucu evde bulunma süresinin artırılması, virüsün yayılımını en aza indirmek için önemlidir.

Bir sonraki bölüm, Covid-19'un potansiyel yayılımını engellemek adına gönüllü olarak veya sağlık uzmanları tavsiyeleri sonucu sosyal yalıtımın bireyler üzerindeki psikolojik etkisine ve mekan algısına yoğunlaşmaktadır.

Zorunlu Olarak Evde Bulunma Psikolojisinin Bireylerin Mekân Algısına Etkisi

Sosyal düzeni tehdit eden kitlesel salgının sadece fiziksel değil, kalıcı psikolojik etkileri olabilir, ruhsal zorluklara yol açabilir. Pandemiler sırasında viral iletimin yavaşlatılması davranışlarda önemli değişiklikler gerektirir. İnsanların davranışları sosyal normlardan etkilenir. Sosyal ve kültürel bağlamların çeşitli yönleri davranış değişikliğinin kapsamını ve hızını etkiler (Bavel & Baicker, 2020). Tan'a (1981) göre norm, insan davranışlarının toplumun sahip olduğu değerler doğrultusunda ölçüldüğü, değerlendirildiği ideal davranış veya doğrulardır. Bavel ve Baicker (2020), diğer insanlardan öğrenme veya sosyal onay alma arzusunun normlara uygunluk için geliştirilen farklı güdülerin sebeplerinden olduğunu belirtir. Bu anlamda Covid-19'un hızlı iletimini yavaşlatmak adına gerçekleştirilen sosyal yalıtım, bireysel ve kolektif davranışlardaki değişimin yansımasıdır. Covid-19'un bireyler üzerinde sebep olduğu psikolojik yük, sosyal ve davranış bilimlerinden elde edilen görüşler doğrultusunda uzman önerilerine dikkat çeker. Virüsün iletimi fiziksel mesafe dahil olmak üzere birçok faktöre bağlı olduğu için öz yalıtım zorunlu önlemler arasında gösterilir. Sosyal yalıtıma ilişkin kararlar bireysel ve toplumsal değişim sürecinde ahlaki karar verme yetisince desteklenir. Sosyal yalıtım, bir birey veya toplum arasındaki fiziksel temas eksikliği, sosyal ve kültürel mesafe olarak tanımlanabilir. Bireylerde davranış değişikliğini zorunlu kılan öz yalıtımın bireyler üzerinde çeşitli psikolojik etkileri mevcuttur. Uzun süreli öz yalıtım, daha zayıf bilişsel performans, depresif bilinç, sosyal tehditlere karşı artan duyarlılık ve korumacı sosyal bilişe sebep olabilir (Cacioppo & Hawkley, 2009). Bulduğumuz sürecin sosyal ve psikolojik yansımaları kaygı, güvensizlik, kontrol eksikliği ve yoğun düşünme ile sonuçlanabilir. Olumsuz etkilerine karşın, virüsün yayılımını durdurmaya veya yavaşlatmaya yardımcı olan öz yalıtım ile bireyler mekan olarak tanımladıkları bir sınırlılığa belirli bir süre geçirir. Zorunlu veya gönüllü olarak gerçekleştirilen bu eylemde sınırlılıkları belli olan tanımlı alan çoğunlukla bireylerin evlerini ifade eder. Günlük yaşantılarındaki kesinti ve değişiklikler sonucunda bireylerin ev içindeki rutinleri ve paylaşımları evrilmeye devam etmekte ve bireylerin eve yükledikleri anlam ile değişmektedir. Öz yalıtım sonucu evde bulunmanın zorunlu kılınması bireyin yaşadığı fiziksel mekan ile etkileşiminde sorgulama yetisini de arttırmaktadır. Değişen duygusal reaksiyonlar, mekana ait tasarım kararları ile doğrudan ilişkilidir. Norberg-Schulz'a (1967) göre mimari mekan, içinde yaşayan kullanıcıların fizyolojik, psikolojik ve toplumsal gereksinmelerini karşılayan bir uzay parçasıdır. Kuban'ın (1992) ifadesi ile mimari mekan, içinde yaşanılan, insanı doğal çevreden ayıran özel boşluktur ve biçimsel olduğu kadar bireyin öz yaşamına ilişkin yansımalarını da barındırmalıdır. Lefebvre'nin algılanan, tasarlanan ve yaşanılan yer olarak belirttiği mekanın Middleton'ın (2013) söylemiyle duygusal, manevi, kültürel veya soybilimsel anlam yükleyerek yaşamaktayız. Mekanın boyutsal özellikleri, biçimlenişi ve tasarım kararları benliğimizin temsidir.

Aydın (1986) "İnsan algılarıyla, çevresini amaçlarına özdeşleştirerek ve aynı zamanda çevrenin sağladığı koşullara kendini uydurarak bulunduğu mekana anlam kazandırmaktadır." demiştir (s. 16). Dolayısıyla, bireyin mekanı algılama ve yorumlama şekli mekânsal örgütlenmenin belirleyicisidir. TDK'ye göre algı, bir şeye dikkati yönelterek o şeyin bilincine varılması, idrakı olarak tanımlanır. Asar (2013) algıyı analiz, yorum ve sentez süreci sonunda bireylerde farklılaşan ve sürekli değişebilen bir olgu olarak belirtir. Algılama ise duyuşsal bilgilerin bireylere özgü yorumlanması olarak ifade edilebilir. Farklı bilim alanlarında çeşitli tanımlamaları bulunan algılamanın psikoloji bilimindeki aktarımını Budak (2000) "Her koşulda öznel bir yaşantı olan algılama, kişinin

geçmiş deneyimlerine, inançlarına, ihtiyaçlarına, dikkati etkileyen iç ve dış etkenlere, vb. bağlıdır ve bunlarla birlikte anlaşılmalıdır.” şeklinde belirtmiştir (s. 310).

Erkman (1973) algılamanın mimari açıdan önemini ise şöyle ifade etmiştir:

Algılamada hareket önemli bir rol oynar. Hareket eden gözlemci, çevresindeki yapıların çeşitli özelliklerini algılar. Yapısal özelliklerin yanında, asıl önemli olan, yapıların değişik anlamsal fonksiyonlarının algılanmasıdır. Algılamada, insan çevreden amaçlarına uygun enformasyonlar alır. Çevre her zaman algılayabildiğimizden daha fazla enformasyonlar yaymaktadır. İnsanın algı kapasitesi bu enformasyonların hepsini algılamaya yetmemektedir. Bunların seçimi ve algılanması gözlemcinin nitelik ve amaçlarıyla ilgilidir (s. 51).

Bu ifade doğrultusunda, pandemi sürecinde iç mekanda geçirilen sürenin artmasıyla mekan kullanıcısının nitelik ve amaçlarındaki değişim sonucu enformasyonların seçim ve algısındaki farklılıklar Erkman'ı desteklemektedir. Diğer bir söylem ile Covid-19'un yaşam biçimlerini etkileyerek yönlendirmesiyle bireylerin düşünce, davranış ve duygusal tepkilerinin değişmesi, kişilerin mekan algısına yansımaktadır. Virüsün hızlı yayılımını engellemek adına etkili yöntem olarak öz yalıtım mekanda geçirilen süreyi arttırmaktadır. Mekanın yaşantımızdaki rolü, Covid-19 sürecinde bireylerin davranış değişiminin kapsamı ve hızı ile değişmektedir. Graham ve arkadaşlarının (2015) ifadesi ile Covid-19 öncesi ev, psikolojik gevşeme, rahatlık ve güvenlik duygusunu ifade eden sığınak rolünderken, pandemi süreciyle evin, huzursuzluk, belirsizlik ve kaygı sonucu yapı ve sosyal çevre ile sınırı ifade eden sığınak rolüne evrildiği söylenebilir. Özgürlük ve zorunluluk arasındaki kavramsal bağlantı bireyin ev ile kurduğu yeni ilişkinin farklı bir ifadesidir. Kurulan yeni ilişkide mekanın görsel algılanma sürecindeki değişkenliği kavrayabilmek adına mekan algısını oluşturan tasarım parametrelerinin incelenmesi gerekir. Bu anlamda, mekan tasarım parametrelerinden, görünebilirliği ve algılanabilirliği sağlayan rengin psikolojik boyutuyla görsel algı üzerindeki etkisi önemlidir.

Bir sonraki bölüm mekanın görsel algılamasında renk kavramına, renk armonilerine ve rengin psikolojik ifadelerine yoğunlaşmaktadır.

Mekânın Görsel Algılamasında Renk ve Renk Armonileri

Aydınlı (1986) renk için “Mekânsal tasarım elemanları olan renk, form ve doku ayrı ayrı veya bir arada bilinçli olarak düzenlenerek mekan oluşturdukları sürece içinde bulunan insanlara tatmin edici ve mutlu bir ortam sağlamaktadırlar.” ifadesini kullanır (s. 45). Canbolat'a (2005) göre ise önemli tasarım öğelerinden renk, nesneden veya ışık kaynağından gelen ışığın, gözümüz aracılığı ile bizde meydana getirdiği duyumlar ve algılamanın niteliksel halidir. Rengi tanımlayabilmek adına tür, değer ve doygunluk ifadelerinin bilinmesi önemlidir. Tür; rengi tanımlayan dalga boyunun, değer; rengin parlaklığının, doygunluk ise rengin saflığının, renkliliğinin ölçüsüdür. Renkler arasındaki ilişkinin dairesel diyagramla gösterildiği renk çemberi, üç birincil (ana), üç ikincil (ara) ve altı üçüncül (tamamlayıcı) renk olmak üzere on iki renk tonundan oluşur (Şekil 1).

Şekil 1. Renk Çemberi (Kaynak: URL3).

Renk çemberinin referans alınması, renk armonilerinin oluşumunda etkili bir yardımcıdır. Renk tercihlerinde etkileyici renkler kullanmak yeterli değildir, renk uyumu da önemlidir. Kessler (2012) uyumlu renkleri çözümleyebilmek adına temel renk çemberinin altındaki kavramın ve üzerinde bulunan renk şemalarının çeşitliliğinin anlaşılması gerektiğini belirtir. Rastgele renklerin kendiliğinden seçimi kaotik renk ifadelerine yol açabilir. Bu sebeple, hangi renklerin birlikte en iyi şekilde çalıştığına karar vermek önemlidir. Renk uyumunun anlaşılabilirliği adına oluşturulan renk armonileri Şekil 2'de ifade edildiği gibidir;

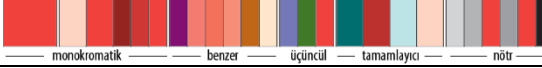

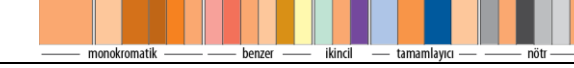
1; tek renk armonisi, 2; benzer renk armonisi, 3; tamamlayıcı renklerle oluşturulan armoni, 4; üçlü renk armonisi ve 5; dörtlü renk armonisidir.

Şekil 2. Renk Çemberinin Referans Alınmasıyla Oluşturulan Renk Armonileri (Kaynak: URL3).

Şen ve Özdemir (2017) “Evrensel olarak renklerin algılanışında, her bir rengin simgesel bir ifadesi ve taşıdığı anlamı bulunmaktadır” söylemi ile konuya yaklaşım sergiler (s. 187). Gezer (2012) de görsel algılama sürecinde renklerin fiziksel, psikolojik ve estetik boyutlarının göz ardı edilmemesi gerektiğini vurgular. Şekil 2’de belirtilen ilişki ile oluşturulan renk armonileri, mekanın görsel algısında ve kimliğinin oluşumunda önem kazanır. Çalışmanın sınırlılığını belirleyen konular, bireylerin kimlik ifadesidir. Pandemi sürecinde kimliğin, psikolojik geçişlerin ve algı değişiminin bir yansıması olarak bireylerin renk tercihlerinde de değişimin olacağı öngörülmüştür.

Çalışmada renklerin duygusal ve psikolojik ifadeleri Lesa Sawahata’nın Color Harmony Workbook: A Workbook and Guide to Creative Color Combinations kitabında belirtilen 12 sıfat üzerinden ele alınmıştır. Türkçeleştirilmiş kavramlar için, renk armonileri ve duyarlar arasındaki ilişkinin ifadesi olarak kitaptaki soyut adlandırmalara en yakın kullanımlar tercih edilmiştir. Renk armonileri referans kitapta belirtilen renk birleşimlerine dair monokromatik, benzer, birincil, ikincil, üçüncül, tamamlayıcı ve nötr renk armonilerinden seçilmiştir. C-M-Y-K kodları verilen renkler Adobe Photoshop yazılımında bir araya getirilerek Şekil 3’te aktarılmıştır.

 monokromatik — benzer — birincil — tamamlayıcı — nötr	 monokromatik — benzer — birincil — tamamlayıcı — nötr
Baskın (Powerful): Baskın renk şeması, <i>kırmızı</i> renginin ön planda tutulduğu izleyicinin dikkatini ve duygularını yakalayan renk şemasıdır. Kırmızı-turuncu, kırmızı-mor renklerini içeren şemalar kraliyeti, gücü ve cesareti ifade eder. Tamamlayıcı renkleri; yeşil, mavi-yeşil ve sarı-yeşildir.	Düşsel (Romantic): Beyazın kırmızıya karışımıyla elde edilen <i>pastel pembe tonları</i> , düşsel renk şemasının baskın rengidir. Narinliği, romantizmi, tutkuyu, sevgiyi ve dostluğu yumuşak bir şekilde yansıtır. Tamamlayıcı renkleri; pastel yeşil, sarı, lavanta, menekşe, açık gök mavisi ve şeftali rengidir.
 monokromatik — benzer — üçüncül — tamamlayıcı — nötr	 monokromatik — benzer — üçüncül — tamamlayıcı — nötr
Canlı (Vital): <i>Kırmızı-turuncu</i> , canlı renk şemasının ana rengidir. Canlı, coşkulu, neşeli ve sıcak etkiye sahiptir. Tamamlayıcı renkleri; gri, siyah veya canlı bir kırmızıdır.	Doğaya Ait (Earthy): Düşsel renk şeması, <i>kırmızı-portakal</i> renginin baskın olduğu; toprağın rengini ifade eden renk şemasıdır. Gün doğumu ve batımında oluşan yaşam enerjisini ve doğa sevgisini harekete geçirir. Tamamlayıcı rengi siyahtır.
 monokromatik — benzer — ikincil — tamamlayıcı — nötr	 monokromatik — benzer — ikincil — tamamlayıcı — nötr
Rahatlatıcı (Friendly): Ana rengi <i>turuncu</i> olan rahatlatıcı renk şeması; sıcak, net, iddiasız bir renk düzenidir. Bu sosyal renk tonunun iyimserliği, güveni, hoşgörüyü ve topluluk hissini uyandırdığı bilinir. Tamamlayıcı rengi mavidir.	Ilıman (Soft): <i>Nötr renklerin pastel şeftali tonuyla birleşimi</i> sonucu oluşan yumuşak renk şeması, sakin, davetkar, rahatlatıcı, ipeksi bir etkiye sahiptir.
 monokromatik — benzer — birincil — tamamlayıcı — nötr	 monokromatik — benzer — birincil — tamamlayıcı — nötr

<p>Dinamik (Moving): Dinamik renk şeması, en açık tona sahip <i>sarı</i> etrafında ortalanır. Güneşin enerjisini yansıtan ve izleyiciyle doğrudan iletişim kuran bir renk düzenidir. Neşeli, canlandırıcı, yüksek enerjili ve hareketli bir etkiye sahiptir. Tamamlayıcı rengi menekşedir.</p>	<p>Elegan (Elegant): Beyazın sarıyla karşımı sonucu oluşan kremi renklerden <i>pastel sarı tonu</i>, şemanın ana rengidir. Zarafeti, zekayı, sakinliği ve uyumu temsil eder.</p>
 <p>monokromatik — benzer — ikincil — tamamlayıcı — nötr</p>	 <p>monokromatik — benzer — birincil — tamamlayıcı — nötr</p>
<p>Geleneksel (Traditional): <i>Yeşil ve siyahın birleşimi</i> ile oluşan geleneksel renk düzenleri, derin ve zengin tonları ile tarih, geçmiş, güven ve servet duygularını uyandırır.</p>	<p>Güvenli (Dependable): Güvenilirlik, sorumluluk ve dayanıklılık duygularını aktaran <i>lacivert</i>, şemanın ana rengidir. Beyaz ile kullanımı kaliteyi ifade eder.</p>
 <p>monokromatik — benzer — birincil — tamamlayıcı — nötr</p>	
<p>Sakin (Calm): Beyazın saflığı ve mavinin kararlılığının birleşimi ile oluşan <i>pastel mavi</i>, serinletici, yatıştırıcı ve sakinleştirici bir renk düzeni oluşturur. Tamamlayıcı renkleri; turuncu, sarı-turuncu ve kırmızı-portakaldır.</p>	<p>Kararlı (Professional): Nötr renklerden <i>gri</i>, kararlı renk şemasının merkezindedir. Endüstriyel bir yönü olan kararlı renk şeması, analitik ve duygusal olarak havalı bir atmosfer önerir. Tamamlayıcı renkleri akromatik renklerdir.</p>

Şekil 3. Renk Armonileri ve Duyular Arasındaki İlişkilerin Karşılığı Olan Soyut Kavramların Açıklaması.

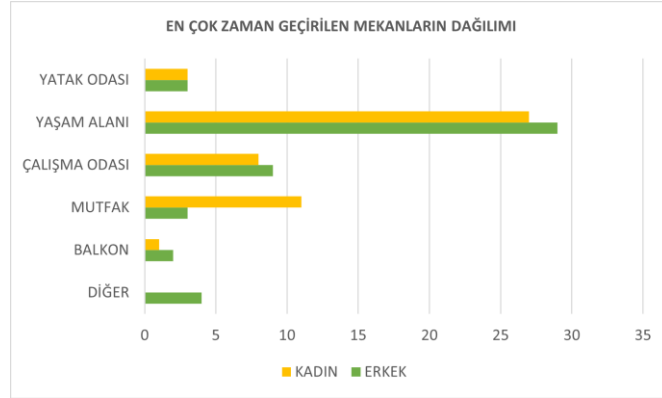
YÖNTEM

Çalışma kapsamında salgın hastalık sonucu zorunlu olarak evde bulunma psikolojisinin bireylerin renk tercihleri üzerine etkisini sorgulayabilmek için 100 kişinin Google Forms üzerinden iletilen online ankete katılımı sağlanmıştır. Katılımcılar, gündelik, sosyal ve kültürel yaşamlar için harcanan zaman diliminin çoğunluğunu konutları dışında geçiren kişiler arasından seçilmiştir. 50 kadın, 50 erkek katılımcıdan oluşan anket çalışmasında aktif çalışma yaş aralıkları düşünülerek 4 farklı; 25-35, 36-45, 46-55, 56-60 yaş sınıflandırması yapılmıştır. Her yaş sınıflandırması için eşit katılımcı sayısına özen gösterilmiş ve özellikle aynı konutu paylaşan kadın erkek katılımcılar arasındaki renk tercihleri sorgulanmıştır. Toplam 12 sorudan oluşan online ankette ifade edilen sıfatlar, renk armonileri ve görseller Lesa Sawahata'nın Color Harmony Workbook: A Workbook and Guide to Creative Color Combinations kitabından referans alınmıştır. Sawahata'nın çalışmasında renk armonileri 22 sıfat özelinde aktarılırken, online anket çalışmasında kavram karmaşasını önleyebilmek adına daha net okunabilen 12 sıfat seçilmiştir. Katılımcıların, salgın hastalık sonucu zorunlu olarak evde bulunma sürecinde en çok zaman geçirdikleri mekanlara ait renk kararları sorgulanmıştır. Anket çalışmasıyla ulaşılan veriler, SPSS istatistik programıyla analiz edilmiş ve değerlendirme sonuçları Araştırma Bulguları'nda aktarılmıştır.

ARAŞTIRMA BULGULARI

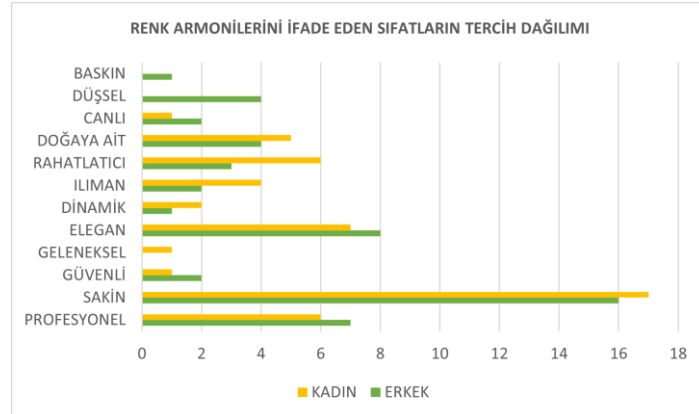
25-60 yaş aralığında 50 kadın 50 erkek toplam 100 katılımcı ile gerçekleştirilen anket çalışmasına ait sayısal verilere SPSS'in Frekans Analizi sonucu ulaşılmış ve veriler betimsel istatistiklerle aşağıda ifade edilmiştir. Verilerin genel olarak değerlendirilmesine karşın cinsiyet arasındaki farklılıklar da yorumlanmaya çalışılmıştır.

Verilen yanıtlar, kadın katılımcıların %80'inin, erkek katılımcıların ise %90'ının aktif çalışma hayatlarının olduğunu göstermektedir. Kadın ve erkek katılımcıların %66'sı Covid-19 sürecinde çalışmalarını yaşadığı mekanda, konutlarında devam ettirmektedir. Katılımcıların %51'i kent merkezinde kendilerine ait evde yaşarken yaşadıkları mekanları %26 oranla 2 kişiyle, %28 oranla ise 3 kişiyle paylaşmaktadır.

Şekil 4. Cinsiyet Değişkenine Bağlı Olarak En Çok Zaman Geçirilen Mekanların Dağılımı.

Kadınların %86'sı, erkeklerin %82'si pandemi sürecinde evde geçirdikleri zamanın arttığını ifade ederken Şekil 4'te de görüldüğü üzere en çok zaman geçirilen mekan olarak "yaşam alanı" kadınlarda %54'lük, erkeklerde %58'lik oranla en yüksek payı almaktadır. Yaşam alanı, konut özelinde çoğu insan gereksiniminin karşılandığı bir mekan olduğu için anlamlı ve işlevli konum olarak algılanmaktadır. En çok zaman geçirilen mekanda kullanılan renklerde değişiklik yapma isteği kadınlarda %78'lik, erkeklerde %50'lik oranla dikkat çekmektedir. Yağcı (2014) çalışmasında geçmişten günümüze ulaşan kültürel verileri değerlendirdiğinde mekanın üretimi, farklılaşması ve gelişiminde kadının mekan üzerinde daha etkin olduğunu vurgulamaktadır. Kadınların görsel bir dil aracılığı ile kendilerini ifade etme güdülerinin erkeklere oranla fazla olması, mekânsal kurguda değişiklik yapma isteklerini olumlu etkilemektedir.

Şekil 5. Cinsiyet Değişkenine Bağlı Olarak Renk Armonilerinin Tercih Dağılımı.

Katılımcıların en çok zaman geçirdikleri mevcut mekanlarındaki renk tercihlerinin 12 görsel ve sıfatla aktarıldığı renk armonilerinin tercih dağılımı Şekil 5'te belirtilmiştir. Ulaşılan veriler doğrultusunda kadınlarda en çok tercih edilen renk armonileri %34 Sakin (Calm), %14 Elegan (Elegant), %12 Dinamik (Moving), %12 Kararlı (Professional)'dır (Şekil 6).

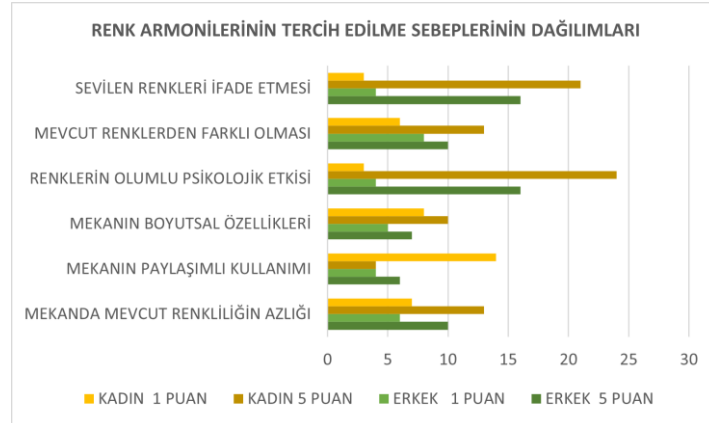
Şekil 6. Soldan sağa sırasıyla kadınların en çok tercih ettikleri renk armonileri; sakin, elegan, dinamik, kararlı. (Kaynak: Sawahata, 1999; 136, 80, 72, 176)

Erkeklerde en çok tercih edilen renk armonileri ise %32 Sakin (Calm), %16 Elegean (Elegant), %14 Kararlı (Professional), %8 Düşsel (Romantic)'dir (Şekil 7).

Şekil 7. Soldan sağa sırasıyla erkeklerin en çok tercih ettikleri renk armonileri; sakin, elegean, kararlı, düşsel. (Kaynak: Sawahata, 1999; 136, 80, 176, 24)

Kadın ve erkek katılımcıların ilk 2 tercihlerinin benzer olması pandemi sürecindeki psikolojik etkilerin yansımaları olarak değerlendirilebilir. Evde bulunma sürecinde bireylerde özgürlük ve iç-dış mekan kavramlarına verilen önemin evrildiği görülmektedir. Pastel mavinin egemen olduğu *sakin* renk armonisi ile sağlanan özgürlük ve ferahlık etkisi *elegean* (*elegant*) renk armonisinin sunduğu sakinlik, ışıklılık ve eğlence ile kullanıcılarda pozitif karşılık bulmaktadır. Itten'in (1970) ifadesiyle renkler tanımlı bir alanda birleştirilebilir ve renkler arasındaki niceliksel oranda bir rengin diğer renklere kıyasla daha belirgin olarak kullanılması ile egemenlik ve denge sağlanabilir. Katılımcıların *kararlı* renk armonisini öncelikli tercihleri arasına koyarak analitik iç mekan yaratma isteği Itten'in ifadesini desteklemektedir. Sarı renginin barındırdığı anlam ve enerji doğrultusunda *dinamik* renk armonisinin kadın katılımcılar tarafından seçilmesine karşılık erkek katılımcılarda pastel pembe ile romantizmin, tutkunun ve dostluğun vurgulandığı *düşsel* renk armonisinin seçimi ise cinsiyet kodlarındaki değişimi yansıtmaları açısından önemlidir.

Şekil 8. Cinsiyet Değişkenine Bağlı Olarak Renk Armonilerinin Tercih Edilme Sebeplerinin Dağılımı.

Şekil 8'de aktarıldığı gibi armonilerin tercih sebebi 1 en düşük, 5 en yüksek değeri ifade edecek şekilde sayısal değerlerle sorgulandığında ulaşılan veriler ise; kadın katılımcıların %42'si 5 puan, %34'ü 4 puan, erkek katılımcıların %32'si 5 puan, %34'ü 4 puan vererek seçtikleri armonilerin sevdikleri renklere yakınlığını belirtmektedir. Kadınların %28'i 4 puan, %26'sı 5 puan, erkeklerin %28'si 3 puan, %20'si 2 ve 5 puan vererek armonilerin mevcut renklerden farklılığını aktarıırken, renklerin katılımcılar üzerindeki olumlu psikolojik etkisi kadınlarda %48 5 puan, %32 oranla 4 puan, erkeklerde %34 4 puan, %32 oranla 5 puan olarak yansımaktadır. Kadınların %32'sinin 3 puan, %22'sinin 4 puan, erkeklerin %30'unun 3 puan, %26'sının 2 puan olarak değerlendirdiği mekanın boyutsal özelliklerini, kadınların %28'inin 1 puan, %24'ünün 3 puan, erkeklerin %38'inin 2 puan, %24'ünün 3 puan vererek belirttiği mekanın paylaşımlı kullanım oranları takip etmektedir. Mekandaki mevcut renkliliğin az olması ise kadınlarda %38 4 puan, %26 5 puanla aktarılırken erkeklerde %32 3 puan, %28 4 puan en yüksek sayısal oranlarla verileri etkilemektedir.

SONUÇ

Salgınla mücadele kapsamında alınan önlemler, bireylerde sosyal izolasyonu zorunlu kılmış ve uzun süreli kısıtlamalar evden çalışma uygulamalarının beraberinde sosyal ve kültürel yaşamları da kapalı mekanlara taşımıştır. Bireysel sorumluluk bilinci ile çoğu bireyin gündelik yaşam rutinlerini konutlarında devam ettirmesi psikolojilerini etkilemiş ve kişilerin fazla zaman geçirdikleri mekanlara ait renk tercihlerinde kararlarını sorgulatmıştır. Pandemi sürecinde eve yüklenen anlam evrilmiş ve zorunlu olarak evde bulunma psikolojisi bireylerin mekan algısının önemli bir ögesi olan renk kararlarını değiştirmiştir. Bu hususta, 100 katılımcı ile gerçekleştirilen anket sonucunda bireylerin %84'ünün evde geçirdiği zaman artmış ve yaşam mekanları %56'lık oranla en çok zaman geçirilen mekan olarak belirtilmiştir. Yaşam alanı, çalışma odası, mutfak gibi mekanlara dair renk tercihlerinde ise kadın ve erkek katılımcılar arasında farklılığa ulaşılmıştır. Kadın katılımcıların %78'inin renk değişikliği isteğine karşılık erkek katılımcıların %50'si renk değişikliğini olumsuz değerlendirmiştir. Buna sebep olarak kadın bireylerin çoğunluğunun tasarım kararlarına daha ilgili olması, gündemi takip etmesi ve erkek bireylerin çoğunluğunun buldukları mekana dair daha az eleştirel yaklaşımları öngörülmüştür. Her iki cinsiyette de tercih edilen renk armonilerinde benzer cevaplar görülmüş ve %33 oranla Sakin (Calm), en çok seçilen renk armonisi olmuştur. Mavinin ana renk olduğu Sakin renk armonisinde, oluşturulan renk birlikteliğinin yatıştırıcı ve serinletici psikolojik etkisinin tercih edilirliliğini olumlu etkilediği düşünülmüştür. Memiş'in (2007) çalışmasında vurguladığı gibi mavi renginin cinsiyet farklılığı olmaksızın en çok tercih edilen renk olması ise anket verisini desteklemiştir. Tercih yoğunluğunda Sakin, Elegan ve Kararlı renk armoni seçimleri cinsiyetlerde benzerlik gösterirken, kadın katılımcılarda Dinamik, erkek katılımcılarda Düşsel renk armonisi seçimleri öngörülen sonuçların dışındadır. Kadın katılımcıların hiçbirinin tercih etmediği, pembe renk tonlarının birlikteliğini vurgulayan Düşsel renk armonisinin %8 oranla erkeklerin en çok tercih ettiği 4.sıfat olması, alışılmadık fikirlerin değişimini yansıtmaya sebebiyle önemlidir. Seçilen renk armonileri puanlandırılırken sevilen renklerin kadın veya erkek katılımcılar üzerindeki olumlu psikolojik etkisi tercih edilmelerini pozitif etkilemiştir. Ancak, armonilerin buldukları mekandaki mevcut renklerden farklılığı, mevcut renkliliğin azlığı, mekânın boyutsal özellikleri ve mekânın paylaşımlı kullanımları sorgulanırken cinsiyet değişkeni etkili olmuş ve çok fazla oransal farklılıklar olmasa da erkeklerin performans değerlendirmeleri ortalama rakamlarla ifade edilmiştir. Erkeklerin tasarıma ait kararlarda kadınlara oranla daha az eleştirel olmasının, kadınların ise daha esnek ve eleştiriler yaklaşımı benimsemesinin verileri etkilediği söylenebilir.

Yürütülen çalışma, pandemi sürecinde deneyimlenen duygusal değişim ve fiziki mekan deneyimlerinin, özellikle kadınların mekan algısını değiştirecek renk kararlarında değişkenliğe sebep olduğunun göstergesidir. Rengin algılanmasında psikofiziksel değerlendirmelerde cinsiyet değişkenine ek olarak yaş, kültür, sosyal yaşam koşulları gibi parametrelerin ayrı analizi ile farklı sonuçlara ulaşılabileceği ise öngörüler arasındadır.

KAYNAKLAR

- Asar, H. (2013). *Mimari Mekan Okumasında Algısal Deneyim Analizinin Bir Yöntem Yardımıyla İrdelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi]. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi.
- Aydınlı, S. (1986). *Mekansal Değerlendirmede Algısal Yargılara Dayalı Bir Model* [Doktora Tezi]. İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Budak, S. (2000). *Psikoloji Sözlüğü*. Bilim ve Sanat Yayınları.
- Cacioppo, JT & Hawkey, LC (2009). Perceived Social Isolation and Cognition. *Trends in Cognitive Sciences*. 13 (10), 447–454. <https://doi.org/10.1016/j.tics.2009.06.005>.
- Erkman, U. (1973). *Mimaride Etki ve Görsel İdrak İlişkileri* [Doktora Tezi]. İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Gezer, H. (2012). Mekânı Kavrama Sürecinde Algılama Bileşenleri. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21 (1), 1-10. <https://hdl.handle.net/11467/633>.
- Graham, LT, Gosling, S.D. and Travis, C.K. (2015). The Psychology of Home Environments: A Call for Research on Residential Space. *Perspectives on Psychological Science*, 10 (3), 346– 356. <https://doi.org/10.1177/1745691615576761>.

- Itten, J. (1970). *The Elements of Color: A Treatise on the color Color System of Johannes Itten Based on His Book The Art of Color*. John Wiley&Sons.
- Kessler, M. (2012). *Color Harmony in Your Paintings*. North Light Books.
- Kuban, D. (1992). *Mimarlık Kavramları*. YEM Yayınları.
- Last JM [Ed.] (2001). *A Dictionary of Epidemiology*, 4th edition. Oxford University Press: New York (Original work published in 1983).
- Memiş, HÖ (2007). *Renk Algısının Algısal Organizasyonunun Bireysel Farklılıklar Metodu ile Değerlendirilmesi ve Renk Algısında Cinsiyet Farklılıkları* [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Middleton, S. (2013). *Henri Lefebvre and Education; Space, History, Theory*. Routledge.
- Norberg-Schultz, C. (1971). *Existance, Space and Architecture*. Praeger.
- Özdemir, T. (2005). *Renk Kavramı ve Konut İç Mekanında Tasarıma Etkileri* [Sanatta Yeterlik Tezi]. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.
- Sawahata, L. (1999). *Color Harmony Workbook: A Workbook and Guide to Creative Color Combinations*. Rockport.
- Şen, A. & Özdemir, E. (2017). Tüketicilerin Renk Algısı ve Cinsiyet: Pazarlama Bakış Açısından Bir Araştırma. *U.U. International Journal of Social Inquiry*, 8 (1), 183-221. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/354762>.
- Tan, M. (1981). *Toplum Bilimine Giriş*. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Van Bavel, JJ, Baicker, K., Boggio, PS, & Capraro, V. (2020), Using Social and Behavioural Science to Support COVID-19 Pandemic Response, *Manuscript, Online Publish*. <https://www.nature.com/articles/s41562-020-0884-z>.
- Yağcı, E. (2014). Mekansal Tanımlarda Cinsiyet Kodları Kullanımının Göstergibilimsel Çözümlemesi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 26, 259-274. <https://hdl.handle.net/11467/1446>.

SANAL KAYNAKLAR

URL1: https://en.wikipedia.org/wiki/COVID-19_pandemic, Erişim Tarihi: 12.05.2020.

URL2: https://en.wikipedia.org/wiki/Social_isolation, Erişim Tarihi: 12.05.2020.

URL3: <https://www.screenscape.com/blog/choosing-the-right-colors-for-digital-signage/>, Erişim Tarihi: 22.05.2020.

Yazar Katkı Oranı

Çalışma sürecinin denetleme, eleştirel inceleme, analiz ve/veya yorum aşamasında 2.yazarın araştırmaya katkısı %40'dır. Araştırmanın diğer süreçleri için birinci yazarın katkı oranı %60'dır.